

บทที่ 6

“ถ้าภูผาเพชร” : ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การวิจัยนี้ ต้องการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” ซึ่งจากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 5 ว่า

“...ถ้าภูผาเพชร เป็นทุนธรรมชาติที่ถูกค้นพบและสำรวจจากความร่วมมือของ ชุมชนชาวบ้าน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า “ถ้าภูผาเพชร” เป็น สถานที่ที่มีลักษณะเด่นและมีคุณค่าทั้งทางธรณีวิทยา โบราณคดีและประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีที่ตั้งอยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จนทำให้ผู้ที่ ค้นพบและบุกเบิก รวมถึงกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เกิดแนวความคิดการพัฒนา “ถ้าภูผาเพชร” ให้เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสตูล และประเทศไทย...”

ดังนั้นสิ่งสำคัญที่การวิจัยนี้ให้ความสำคัญก็คือ “...การพัฒนา “ถ้าภูผาเพชร” ให้ เป็นสถานที่หรือแหล่งการท่องเที่ยวที่สำคัญ...” ดังกล่าว ชุมชนและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มี ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการให้สาระ การเรียนรู้ การอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทุนธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ มีคุณค่านี้ คงความอุดมสมบูรณ์และมีคุณค่าให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทชุมชน “ถ้าภูผาเพชร”

“ถ้าภูผาเพชร” เป็นสถานที่ที่ถูกค้นพบและสำรวจโดยความร่วมมือจากชุมชนและ ผู้เกี่ยวข้องที่แวดล้อมอันเป็นบริบทชุมชน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนโดยรอบ “ถ้าภูผาเพชร” ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ ให้ความสำคัญและมีความสอดคล้องกับความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับการศึกษาถึง ความหมายการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยรอบ “ถ้าภูผาเพชร” นี้ ผู้วิจัยศึกษาโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 โดยการวิจัยนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ ตามกรอบแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ดังนี้

ความหมาย “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ในบริบทชุมชน “ถ้ำภูผาเพชร

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวมของชุมชนโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ ทั้งในด้านที่ก่อให้เกิดการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการ ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่นเอง จากผลการวิเคราะห์ตีความข้อมูลนั้น ชุมชนท้องถิ่นได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเรียนรู้ การรักษาความสมดุลของธรรมชาติ การเกิดความรักและการหวงแหนวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ชุมชนที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” ให้ความหมายของการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมถึงการรักษาระบบนิเวศ การให้ความสำคัญต่อสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน

“...การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การรักษาสภาพแวดล้อมความดั้งเดิม ความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด ให้คนที่มาเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะความเป็นธรรมชาติไปด้วย เป็นธรรมชาติที่ไม่ได้ปรุงแต่ง...” (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นยังให้ความสำคัญต่อความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) และการจัดการโดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นการรักษาธรรมชาติที่มีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญของหลักการทางศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชน และความสมดุลของสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ต่อการรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนท้องถิ่น โดยให้มีการกำหนดเงื่อนไขและข้อปฏิบัติเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นขาดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของตน

“...ภายในถ้าควรรักษาให้คงสภาพเดิม ควรกันอย่าให้คนเข้าไปสัมผัสเพราะจะทำให้เสื่อม...เรื่องการท่องเที่ยวอย่าตามใจนักท่องเที่ยวจนเกินไป เหมือนฝรั่งที่มาบ้านเรา ตามใจมันจะเอาอย่างไร (เป็นภาษาถิ่นได้หมายถึง การยอมให้ผู้อื่นกระทำการใดๆก็ได้ตามความพึงพอใจของตนเอง) เราให้ทั้งหมด เราก็ตาย มันเล่นเซียน (เป็นภาษาถิ่นได้ หมายถึง ไม่รู้ธรรมเนียม กฎ กติกา) ...มันเอาวัฒนธรรมบ้านมันมาปล่อยบ้านเรานี้มันไม่ถูก เราต้องบังคับไว้ด้วย ถ้าปฏิบัติได้เรารับได้ ถ้าปฏิบัติตามเราไม่ได้เราก็ไม่รับ...” (มีคฤเทศก์ท้องถิ่น)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นโอกาสการสร้างรายได้ในท้องถิ่น

ความหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติที่เน้นผลกระทบต่อเศรษฐกิจนั้น ชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นว่า ความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวถ้าภูผาเพชรที่มีขนาดใหญ่ นั้น เป็นโอกาสที่จะสร้างรายได้ทางเลือกใหม่ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับธรรมชาติเป็นฐานราก ด้วยจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เปรียบเสมือนการลงทุนที่ไม่ต้องลงทุน และอาจกลายเป็นรายได้หลักของชุมชนท้องถิ่นได้ในอนาคต สามารถสืบทอดแก่ชนรุ่นหลัง

“...พอเรามามองภาพไอ้ที่นี่ มันเป็นที่ท่องเที่ยว...แล้วมันใหญ่ที่สุด ที่เคยเห็นมา มันใหญ่ที่สุดในประเทศนะ...ในเมืองมะนังของเราโดยข้อเท็จจริง เรามีอาชีพในการทำสวนยางพารากับอาชีพปล้ำ ผลไม้บ้างบางส่วน จุดขายของเราที่จะทำได้อีกอย่างหนึ่งก็คือการท่องเที่ยว ผมเคยได้ยินว่ากำแพงเมืองจีนสร้างมาก็พื้นที่ همینปีแล้ว แต่คนที่อยู่ในวันนี้สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์มันได้ ผมคิดว่าการท่องเที่ยวนี้เราเกินไปจนตาย ยางเราปลูก 30 ปี เราก็ต้องเปลี่ยนแปลงเราต้องลงทุนใหม่ แต่การท่องเที่ยวเราแทบจะไม่ลงทุนนะ แต่เรารู้จักอนุรักษ์ รู้จักที่จะทำจุดขายให้ดีขึ้นนะ ผมว่าตรงนั้นเป็นเรื่องที่เป็นรายได้หลักของราษฎรในอนาคต ...” (พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” มีแนวคิดที่ให้ความสำคัญในแง่การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) การเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงความเหมาะสมระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของถ้าภูผาเพชรกับรายได้ของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อการรักษา กลมกลืน ลดการทำลายธรรมชาติ
 ความหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติที่เน้นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
 ของชุมชน โดยรอบ “ถ้าภูผาเพชร” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับ
 ทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเป็นฐานราก การเห็นคุณค่าและการอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์จากธรรมชาติ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นลดการทำลายหรือ
 การทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพนิเวศอันเกิดจากการท่องเที่ยว

“...การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม...ให้
 คนรักธรรมชาติ ...กลมกลืนกับธรรมชาติ อย่าให้ธรรมชาติเป็นป่าคอนกรีต ทำ
 อย่างไรให้สภาพธรรมชาติมันคงที่ อย่าตัดไม้ตัดอะไร...ให้รักษาทรัพยากรตรงนี้ไว้
 แม้แต่สัตว์ ป่า ต้นไม้แต่ละต้น ตั้งแต่ไม่มีดอกหรือต้นไม้สมุนไพรมัน...” (ผู้นำชุมชน)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรม

ความหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติที่เน้นผลกระทบต่อสังคม
 และวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” นั้น
 นอกจากนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสชมความงามและศึกษาความรู้จากทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏใน
 ท้องถิ่นแล้ว ควรให้นักท่องเที่ยวผู้ที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของ
 ชุมชนโดยรอบ “ถ้าภูผาเพชร” เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบหรือละเมิดต่อ กฎ กติกา ธรรมเนียมของ
 ชุมชน เช่น ไม่นำวัฒนธรรมแปลกปลอมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาเผยแพร่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นั่นคือ

“...เรื่องการท่องเที่ยวเราอย่าตามใจนักท่องเที่ยวจนเกินไป เขาจะได้ใจเหมือนกับ
 ฝรั่งที่บ้านเรา ตามใจมันจะเอาอย่างไร เราให้มันทั้งหมด เราก็ตาย มันเล่นเขียน
 (ไม่รู้ธรรมเนียม กฎ กติกา) มาอาบน้ำแก้เปื้อนโยงโยงให้คนเห็น หรือมันเอา
 วัฒนธรรมบ้านมันมาปล่อยบ้านเรานี้มันไม่ถูก เราต้องบังคับไว้ด้วย ถ้าปฏิบัติได้
 เรารับได้ ถ้าปฏิบัติตามเราไม่ได้เราก็ไม่รับ ...” (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

ความหมายการท่องเที่ยวในมิตินี้ ชุมชนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เข้าใจสภาพสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้องกันมิให้เกิดผลกระทบในทางลบจนทำให้ชุมชนขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สฤกษ์ แสงอรุณ ที่มุ่งเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น

สรุป การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจและให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น รวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และการแบ่งปันผลประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการรักษาระบบนิเวศให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอนาคตได้

เงื่อนไขและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การศึกษาเงื่อนไขและศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เพื่อสะท้อนศักยภาพทุนของชุมชน อันเป็นฐานคิดของชุมชนที่นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” โดยการวิเคราะห์ตีความข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนา หลักการ องค์ประกอบและกิจกรรม รวมถึงผลกระทบและการเตรียมความพร้อมของชุมชน และทุนชุมชนในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การร่วมสำรวจและการมีส่วนร่วม ดังนั้นการวิจัยนี้จึงศึกษาตั้งแต่ การนำกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประสานเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่อยู่บนฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนในพื้นที่

การไม่ทำลายสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์และการคำนึงถึงความปลอดภัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่พบว่าชุมชนโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิม รวมถึงการมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อ หรือการทำลายเอกลักษณ์และวัฒนธรรม ของท้องถิ่นตลอดจนให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สามารถควบคุมได้ ภายใต้แนวคิดการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งนับได้ว่าชุมชนมีศักยภาพในเชิงการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้าน สิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยเห็นได้จากชุมชนท้องถิ่นมีแนวคิดในการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำภูผาเพชรเพื่อการอนุรักษ์ และไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลาย สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง ในขณะที่เดียวกันก็ให้ เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

“...ให้รักษาทรัพยากรตรงนี้ไว้ ไม่ว่าแม้แต่สัตว์ ป่า ต้นไม้แต่ละต้น ตั้งแต่ไม่มี ดอกหรือต้นไม้สมุนไพร อยากให้ อนาคตมีป่าหรือทำป่าอนุรักษ์ไว้ ไม่อยากให้ เอาออกไป...เราปรับปรุงที่จำเป็นสำหรับการเดิน...ทางลงในถ้ำตอนแรกทำบันได และราวบันไดให้เขาจับ...บรรดาที่ลื่น ๆ เราควรหลีกเลี่ยงหรือทำรั้วกันอย่าให้ นักท่องเที่ยวเข้าไป ทำให้พอเดินได้ให้นักท่องเที่ยวปลอดภัยมากที่สุด...ทำทาง เลี่ยงให้จุดที่งามงาม อย่าให้นักท่องเที่ยวไปจับหรือไปเหยียบธรรมชาติ เช่น ห้อย เพชรมันมีหินบางบาง...การใช้ไฟในถ้ำอย่าใช้ให้มากเกินไป เราอย่าตามใจ นักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวมี 2 พวก คือพวกที่ต้องการให้สว่างทั้งถ้ำเลย และ พวกที่ให้คงสภาพเดิมภายในถ้ำให้มากที่สุด...”(ผู้นำชุมชน)

การคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่

จากการให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” และผู้เกี่ยวข้อง ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของ พื้นที่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ รวมถึงการแก้ปัญหาที่อาจ เกิดขึ้นต่อการดำเนินการส่วนใด ๆ โดยชุมชนท้องถิ่นจะคำนึงถึงผลกระทบในขีดความสามารถที่จะ รองรับได้ของพื้นที่ในด้านต่างๆ และมีการควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบที่เป็นการทำลายเพื่อให้มี ศักยภาพที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

“...ในถ้ำนี้ผมว่าทำได้นะแต่อย่าให้มากเกินไปคือเราปรับปรุงที่จำเป็น... ไฟฟ้าแบบใช้พลังงานในถ้ำนี้มันจะไม่พอ เพราะว่าเป็นถ้ำที่ใหญ่มาก... ถ้ำนี้จะไม่เป็นหินตายถึงจะติดไฟฟ้าเท่าไรหรืหินก็ไม่ตาย... เพราะทุกปีน้ำจะลงมาทุกปีน้ำมันจะชะล้างใหม่หมด แต่ถ้าเราทำลายข้างบนนั้นหมด ...” (มัลลเทศก์ท้องถิ่น)

เห็นได้ว่า ชุมชนมีแนวคิดในการพัฒนาแหล่งที่เกี่ยวเพื่อคำนึงถึงการอนุรักษ์โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในด้านต่างๆ เพื่อมิให้เกิดผลกระทบและส่งผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น

การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม

การค้นพบและสำรวจ “ถ้ำภูผาเพชร” ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวบ้านโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ชุมชนต้องคำนึงถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำภูผาเพชร โดยให้ความสำคัญต่อการร่วมกันรักษาหรือเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบและผู้ที่มีผลได้ผลเสีย หรือผู้รับบริการ

“...ประธานทำถูกแล้ว คือเรียกมาคุยกัน ปรึกษาหาทางออก จริงๆ แล้วมีอยู่ 3-4 ส่วนที่ต้องช่วยกัน อบต. ชมรม คนจัดทัวร์... ช่วงบุกเบิกเราต้องอดทนกันอีกหน่อย... เพื่อจะเดินไปถึงจุดที่เราคาดหวังไว้ พอไปถึงตรงนั้นได้ทุกคนก็มีความสุขด้วยกัน...”
(พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” มีแนวคิดในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหาปัญหา การวางแผนการปฏิบัติและการตรวจสอบ เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของชุมชนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

จากแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้การพัฒนา “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นไปเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่กับท้องถิ่น สืบทอดจนถึงลูกหลาน ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร มีการพบปะ พูดคุย ประชุมเพื่อแก้ปัญหาหารือร่วมกันระหว่างชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นคลี่คลายลง ซึ่งถือเป็นขีดความสามารถ หรือศักยภาพของประชาชนต่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้เป็นการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของชุมชน และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและประโยชน์จะกลับสู่ชุมชนโดยตรง

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการนำกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาประสานเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารตามหลักของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักการของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นแนวคิดการบริหารจัดการโดยการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้และอาศัยข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่ปรากฏในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจและเกิดการเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว

“...สมัยหัวหน้าสมชาย แก่เรียกมาคุยหมด มาประชุมกันหน้าถ้ำ ผู้ใหญ่ ผู้ช่วย...
หน้าเทศบาลผู้ช่วยต้องเข้ามาดูแล ผู้ช่วยต้องมาเป็นมัคคุเทศก์...เมื่อมัคคุเทศก์ขาด
มีอะไรก็เรียกไปคุยเพื่อหาข้อยุติกับคนที่รับผิดชอบในพื้นที่ คือ 1. อบต. ตัวแทนก็
คือเจ้าทุม 2. ผู้ใหญ่บ้าน 3. ผู้ช่วย 4. มัคคุเทศก์ แล้วแกก็บอกให้พี่น้องไปร่วมด้วย
เพื่อหาข้อยุติ อะไร ๆ ที่มันไม่คืนัน ...” (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

เห็นได้ว่าชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” ให้ความสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการพัฒนา ตลอดจนการปันผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน

องค์ประกอบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ“ถ้ำภูผาเพชร”

ดำเนินการพัฒนาโดยชุมชนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าลุ่มพัฒนา ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้รับรางวัลธรรมมาภิบาล (การบริหารจัดการที่ดี) 3 ปี ติดต่อกัน ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม ดังนี้

ด้านพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าลุ่มพัฒนา ได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกบริเวณถ้ำภูผาเพชรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน กล่าวคือ สำหรับด้านนอกมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสร้างอาคารต่าง ๆ เป็นการพัฒนาสถานที่และให้ความรู้เกี่ยวกับถ้ำภูผาเพชรควบคู่กันไป สำหรับการสร้างอาคารและปรับปรุงสถานที่เพื่อต้องการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง การจัดทำป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติ ข้อห้ามสำหรับการท่องเที่ยวเป็นข้อมูลเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดต่อแหล่งท่องเที่ยว สำหรับภายในถ้ำได้ดำเนินการสำรวจสภาพภายในถ้ำโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องดำเนินการสำรวจ ให้เป็นการพัฒนาเป็นการอนุรักษ์

ด้านการจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าลุ่มพัฒนา ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชรโดยการมีส่วนร่วม มีหน่วยงานภาครัฐในระดับอำเภอทำหน้าที่ประสานงานและให้คำแนะนำเพื่อให้คนในท้องถิ่นที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ทำหน้าที่ในการนำเที่ยว ให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในฐานะเจ้าของพื้นที่ ดูแลสอดส่องให้ความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินเที่ยวถ้ำและสำรวจความเปลี่ยนแปลงภายในถ้ำ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่อยู่ในประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวน้อยที่สุด

ด้านการมีส่วนร่วม การจัดการท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชรเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือการสำรวจถ้ำ การปรับปรุงและพัฒนาถ้ำภูผาเพชรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกัน

การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำผาเพชร” เป็นการบริหารจัดการโดยคำนึงถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว การตลาดและการบริการท่องเที่ยว กล่าวคือ

“...ต่อไปถ้ามีปัญหาข้อข้องหรือมีอะไรให้รีบแจ้งมาทางโทรศัพท์ ...เรื่องรักษาความสะอาดใครทำบ้าง ทำอย่างไร...เพราะว่าส่วนหนึ่ง อบต. ก็มีรายได้แล้ว ... พวกเราก็มีรายได้บ้าง คือในช่วงแรก แนนอนมันขาดทุนแนนอน...ต่อไปนี่มันจะต้องมีการสืบทอดเป็น 2 ช่วง 3 ช่วง คือ 1. เราจะให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเดียว ๆ นี้โดยไม่มีคนนำพานี่เป็นไปได้ คณะใหญ่ ๆ ที่มานี้ไม่มีคนนำพานี่เป็นไปได้...เมื่อเขามาแล้วนี่ที่นี้ต้องติดต่อกันใครขึ้นบนนั่นนะ มักคุเทศก์เราให้ขึ้นไป ที่นี้จะได้เท่าไรที่นี้ต้องให้มักคุเทศก์เขาด้วย ไม่ใช่มาจ่ายให้ อบต. อย่างเดียว ...มันต้องเข้าสู่ระบบของการทำงานที่เรียกว่ามีการบริหารจัดการ แล้วที่เป็นห่วงอยู่เหมือนกับที่กอบก็พูดอยู่ตลอดเวลาว่าเราเก็บบัตร 2 ใบ ใบหนึ่งเข้า อบต. ใบหนึ่งเข้ามักคุเทศก์ มันมีบัตรอยู่ 2 ใบ ไซ่มัย 40 กับ 110 เพราะฉะนั้นทำอะไรให้มันออกเป็นบัตรใบเดียว...ป้องกันการสับสนของคนที่ไม่เที่ยว...ฝากอบต. ไว้ว่าถ้าชมรมเขาลงมตีว่าเวลาเที่ยววันปกติเวลา 09.00 น. ก็ช่วยทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้เขาด้วย...ต้องวางแผนล่วงหน้า ต้องรู้กันว่าจะอะไรจะเกิด...” (พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นถ้ำผาเพชรมีความพยายามที่จะวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำผาเพชร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวได้รับการบริการท่องเที่ยวและการจัดสรรประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว กล่าวคือ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว ถ้ำผาเพชรเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ กล่าวคือ ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ทำให้ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมิให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มีกฎหมายบังคับใช้กับผู้ที่ส่งผลกระทบต่อในทางลบให้แก่ทรัพยากรที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ทรัพยากรสามารถคงสภาพเดิมได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อต้องการปรับปรุงหรือพัฒนาจะต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

นักท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชรและในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงทั้งประเภทนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ชอบความสะดวกสบาย และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาถ้ำในส่วนที่ให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้าหากส่วนใดเมื่อพัฒนาแล้วส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกถ้ำนั้นไม่ควรพัฒนาให้คงสภาพเดิมไว้สำหรับการใช้แสงสว่างภายในถ้ำ ในการพัฒนานักท่องเที่ยวเหล่านั้นได้สะท้อนความรู้สึกกับมัคคุเทศก์ว่า “...ถ้ำมาแล(ดู)ซีเมนต์ไม่ต้องมาแล (ดู) ในป่า ในเมืองก็ลุย (เยอะเยอะ)...” (นักท่องเที่ยว)

การตลาด มีหน่วยงานภาครัฐทั้งที่เป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอและระดับจังหวัด และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นภาคเอกชน จัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์หรือการตลาดหลายช่องทาง เช่น การประสานกับหน่วยงานภาครัฐ (เทศบาลนครหาดใหญ่) การท่องเที่ยวจังหวัดสตูล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ เขต 1 (สงขลา สตูล) ช่วยประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ด้วยตัวบุคคลเพื่อแจกแผ่นพับซีดี บริเวณย่านการค้า บริษัทนำเที่ยว และสถานประกอบการต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดสตูลและจังหวัดสงขลา สนับสนุนให้หน่วยงานและสื่อมวลชนเข้ามาถ่ายทำข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือวารสาร และInternet เป็นต้น

การบริการท่องเที่ยว มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้บริการท่องเที่ยว “ถ้ำภูผาเพชร” โดยหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นร่วมกับชุมชนท้องถิ่นบ้านควนดินดำ จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นทำหน้าที่บริการนำเที่ยวถ้ำ เพื่อให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์ (รายได้) จากแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของการบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ให้มัคคุเทศก์เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข้อมูลต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา ใช้แผ่นป้าย แผ่นพับและซีดีในการสื่อความหมายเกี่ยวกับข้อมูลการท่องเที่ยว และหน่วยงานในระดับอำเภอและจังหวัด ได้ร่วมกันสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอมะนัง และจัดทำเป็นซีดีถ่ายทอดข้อมูลด้านบริการท่องเที่ยว (ผู้วิจัยได้ร่วมในกิจกรรมนี้ด้วยเช่นกัน) นอกจากนี้บริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร ซึ่งเป็นบริการประเภทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และในพื้นที่มีทรัพยากร ธรรมชาติที่สามารถจัดบริการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดบริการท่องเที่ยวอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น การล่องแก่งลวดถ้ำเจ็ดคต การเที่ยวถ้ำระฆังทอง การเที่ยวน้ำตกวังใต้หนาน โสมสเคย์ และท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” เกิดจากการชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการนำกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาประสานเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อม การศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ชุมชนท้องถิ่นจึงมีแนวคิดการจัดการกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของถ้ำภูผาเพชร กล่าวคือ กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทขึ้นชมธรรมชาติ และ กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทตื่นตื้นผจญภัยทำหายภัยกับธรรมชาติ ได้แก่

กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำภูผาเพชร ถ้ำระฆังทอง การเดินป่ากิจกรรมศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ป่าบริเวณตอนใต้ของเทือกเขาบรรทัดและกิจกรรมพายเรือแคนูล่องแก่งลอดถ้ำเจ็ดคต

กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทขึ้นชมธรรมชาติ และการท่องเที่ยวประเภทตื่นตื้นผจญภัยทำหายภัยกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย กิจกรรมเที่ยวน้ำตกวังไต้หนาน และกิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์

กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นมีลักษณะเฉพาะตัวเหมาะสมกับพื้นที่และบางกลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่างกัน แต่กิจกรรมมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกหรือเครื่องมือต่างกัน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับต่างกัน สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชรและบริเวณโดยรอบถ้ำภูผาเพชรเป็นกิจกรรมเชิงนิเวศ หรือถึงนิเวศที่ชุมชนท้องถิ่นตระหนักและมีความเข้าใจผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชรและบริเวณโดยรอบถ้ำภูผาเพชร เพื่อให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชนท้องถิ่นโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร”

“...เที่ยวถ้ำภูผาเพชร ล่องแก่งถ้ำเจ็ดคต น้ำตกวังไต้หนาน โฮมสเตย์ การท่องเที่ยวทุกรูปแบบจะมีข้อบังคับหมด ไม่ปล่อยสะเปะสะปะเหมือนคราวก่อน...เรื่องปฐมพยาบาล...ต้องเอาหมักุเทศก์มาอบรมให้ทุกคนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ที่เรียกว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” ต้องพาสินไป เช่น น้ำมันแก้เจ็บเมื่อย ยาลม ยาคุม ยาหม่อง ...ถ้าเราจะไปเอาหม้อหรือมันก็อยู่ไกล ...”(พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่น ได้กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” สอดคล้องกับกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง นอกจากกิจกรรมฯ ดังกล่าวแล้ว ชุมชนท้องถิ่นมีการคำนึงถึงการดูแลความปลอดภัยขั้นต้นของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และในอนาคตชุมชนท้องถิ่นอาจจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากยังมีทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวอีกหลายส่วนที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ (ร่องรอยความเคลื่อนไหวของขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยภาคใต้) ยังคงเหลืออยู่ให้สามารถศึกษาเรียนรู้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” ชุมชนผู้เป็นผู้เกี่ยวข้องมีแนวคิดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการให้ความสำคัญต่อการรักษา การอนุรักษ์ธรรมชาติและการรักษา ระบบนิเวศ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อสาระด้านการศึกษาโดยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะที่เข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการจัดการไม่กระทบต่อระบบนิเวศของชุมชน

บทบาทของชุมชนและภาคเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

บทบาทของชุมชนและภาคเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นการให้ความสำคัญกับชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นเอง ให้มีทิศทางและแนวทางที่ถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจโดยบทบาทที่เป็นศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ บทบาทของชุมชนตามสิทธิกฎหมาย และบทบาทของชุมชนทางสังคม

บทบาทของชุมชนตามสิทธิกฎหมาย กำหนดขึ้นเพื่อให้ชุมชนอาศัยกฎหมายเข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นตนเอง ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบถ้ำภูผาเพชรและผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้สิทธิตนเองในการปกป้องธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์ ตลอดจนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

“...ชาวบ้านเขาทำประชามชเขาเสนอมาว่าเขาต้องการน้ำแล้วจะเอาไปทำอย่างอื่น ได้อย่างไร ถนนเขาลำบากอยู่เขาก็เสนอขึ้นมา...เมื่อประชามชของหมู่บ้านเสร็จ เขาก็จัดลำดับไปให้ อบต. แล้ว อบต.ต้องคู่อีกครั้งว่าใครเดือดร้อนกว่าแล้วมา จัดลำดับอีกครั้ง ...เราไม่ได้ทำด้วยอำนาจของ อบต.ทุกเรื่อง อบต. ต้องทำตามความต้องการของชุมชนด้วย...โครงการแต่ละโครงการจะให้ชุมชนเข้ามาตรวจสอบ 2 คน หากชุมชนไม่เห็นให้ผมทีมผู้บริหารก็จะไม่เบิกเงินให้ผู้รับเหมาเลย ทั้งๆ ที่ผมมีอำนาจเบิกได้ผมก็ไม่ทำ...ในหมู่บ้านจะมีการประชุมทุกเดือน ประชุมทุกวันที่ 7 ของเดือน เพื่อแจ้งข่าวสารต่างๆ ให้สมาชิกในหมู่บ้านทราบ และบางครั้งก็มีการ ขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่นๆ ด้วย...กิจกรรมหมู่บ้าน คือการพัฒนาหมู่บ้าน เอาชาวบ้านไปทำความสะอาดหรือว่าไปถากถางต้นไม้เล็ก ๆ บริเวณหน้า ถ้ำ...ตอนนี้มีประธาน อสม. จะพาสมาชิก อสม. มาพัฒนาถ้ำและต้อนรับ คุณแล นักท่องเที่ยวต่างถิ่นบ้าง..การรับผิดชอบจะแตกต่างกันระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น กับมัคคุเทศก์ภายนอก...นี่คือสมบัติโดยชัดเจนของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น...การดูแล ตรงนี้ก็ไม่ใช่เหมือนกัน...” (พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การใช้สิทธิ ของตนแสดงความคิดเห็นผ่านประชามชหมู่บ้านเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการให้ ความสำคัญในการพัฒนา คุณแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ท้องถิ่นเสมือนเป็นสมบัติของตน

บทบาทของชุมชนทางสังคม การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็น การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม บุคคลในชุมชนท้องถิ่นเพื่อต้องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในท้องถิ่น ชุมชน ท้องถิ่นทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นคือองค์การบริหารส่วนตำบลป่าล้มพัฒนา และ ประชาชนในพื้นที่ กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบกิจกรรมการพัฒนา

“...มีการตั้งชมรมสมาชิกประมาณ 15 คน เป็นคนในหมู่ที่ 9 ทั้งหมด ...เข้าไปมี บทบาทคือเหมือนกับว่าทัวร์ป่า ต้องการให้ชมรมนี้เข้าไปดูแลนักท่องเที่ยวในการ รักษาป่า ดูแลป่าแบบธรรมชาติ ส่วนการทำหน้าที่ทุกคนสามารถทำได้...จะให้ให้เป็น ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม...” (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นรอบถ้ำภูผาเพชร มีความตระหนักและเห็นคุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติ มีการรวมกลุ่มกันตามความสัมพันธ์ทางสังคม คือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องและเป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น

บทบาทของภาคเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นบทบาทของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการหาผลประโยชน์โดยให้บริการด้านกิจกรรมการนำเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายภาคเอกชนในพื้นที่กับพื้นที่ใกล้เคียง หลังจากที่ถ้ำภูผาเพชรมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ภาคเอกชนก็เข้ามา มีบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านการบริการนำเที่ยวถ้า การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องและการเชื่อมโยงกับกิจกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง และการประชาสัมพันธ์แนะนำตัวสินค้าและกิจกรรมออกสู่การเรียนรู้ของผู้บริโภค

“...อบต. ไม่ใช่ผู้ประกอบการค้า เขาไม่มีวิธีทำตลาด...คนที่มีอำนาจในการท่องเที่ยวเป็นเอกชน เขาจะมีประธานท่องเที่ยว คนที่มีอำนาจในการท่องเที่ยวก็คือคนที่ทำธุรกิจกับฝั่งทะเล...” (พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่า ชุมชนมีความเข้าใจในบทบาทของเอกชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” ซึ่งการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนเป็นไปเพื่อการเข้าหาผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง ในขณะเดียวกันภาคเอกชนก็เป็นตลาดท่องเที่ยวที่กว้างขวางสามารถประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง มีการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคเอกชนในท้องถิ่นกับภายนอก ปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” มีภาคเอกชนบางส่วนที่พัฒนามาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

แหล่งความรู้ชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

ชุมชนบ้านควนดินดำ ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ในฐานะผู้เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว “ถ้ำภูผาเพชร” ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องควรตระหนักในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ต้องศึกษาและค้นหาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติด้านต่างๆ รวมทั้งต้องเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” เพื่อใช้แหล่งความรู้ที่ได้ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเป็นการอนุรักษ์ ซึ่งแหล่งความรู้ดังกล่าวมาจากแหล่งความรู้ในชุมชน แหล่งความรู้ภาครัฐ และแหล่งความรู้จากสถาบันการศึกษา

แหล่งความรู้ภายในชุมชน เป็นการเรียนรู้ของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชร โดยการเรียนรู้จากภายในของชุมชนจนเกิดความเข้าใจว่าชุมชนมีเป้าหมายที่จะดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการและการอนุรักษ์ควบคู่ไปพร้อมๆกัน โดยชุมชนได้รับประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ ซึ่งในการดำเนินการนั้นคนในชุมชนประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา มัคคุเทศก์ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชรร่วมปรึกษาหารือ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างชัดเจน ในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างชื่อเสียงให้แก่ท้องถิ่น โดยการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งความรู้จากภาครัฐ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นการนำความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา หน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชรของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ที่ว่าการกิ่งอำเภอมะนัง ส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่กิ่งอำเภอมะนังและจังหวัดสตูล ในการพัฒนา ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร โดยการเข้ามามีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม

“...การสร้างรายได้ส่วนอื่น ก็อยากให้นักเรียน นักศึกษา ครูหรืออาจารย์มาสอนเรื่องงานฝีมือ เช่น เมื่อก่อนมีการสอนตะกร้าไม้ไผ่ แต่ตอนนี้อยากให้สอนการแกะสลัก เช่น แกะสลักกรอกไม้ เรื่องทำอาหาร...” (ผู้นำชุมชน)

เห็นได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับแหล่งความรู้จากภาครัฐ ซึ่งในระยะแรกนั้นหน่วยงานภาครัฐดังกล่าว เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น แต่เมื่อมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจนสามารถจัดกิจกรรมบริการนำเที่ยวได้แล้ว หน่วยงานภาครัฐบางส่วนก็ยังคงมีบทบาทในการพัฒนา และบางส่วนได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ดำเนินการเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำในการพัฒนา คือ

1) **องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าฝั่มพัฒนา** เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชร และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นข้อบังคับ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ประกอบด้วย การกำหนดระเบียบการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวถ้ำภูผาเพชร พ.ศ. 2546 ระเบียบปฏิบัติของมัคคุเทศก์ถ้ำภูผาเพชร ระเบียบการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว (ล่องแก่งโดยเรือแคนู) พ.ศ.2547 ระเบียบการบริหารจัดการเส้นทางที่พักเพื่อบริการนักท่องเที่ยว พ.ศ. 2547 การจัดทำป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยว ข้อปฏิบัติ ข้อห้ามสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดต่อแหล่งท่องเที่ยว กำหนดกิจกรรมการดำเนินการ ประกอบด้วย การดูแลด้านสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการ การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การดูแลรักษาความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (มัคคุเทศก์) อย่างสม่ำเสมอ และการจัดเก็บรายได้จากการบริการ

2) **หน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชรของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด**คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งป่าไม้ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยติดป้ายบอกชื่อและประวัติของไม้แต่ละชนิดบริเวณถ้ำภูผาเพชร

3) **ที่ว่ากล่าวอำเภอกิ่งอำเภอมะนัง** ได้ให้ความรู้โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางดำเนินการในการเฝ้าระวังการบุกรุกป่าแก่ผู้นำชุมชน โดยให้ทำการตรวจสอบแนวเขตพื้นที่ที่สมาชิกในหมู่บ้านครอบครองทุกหลัง และห้ามปรามไม่ให้บุกรุกเกินแนวเขตที่ได้ตรวจสอบ หากมีการกระทำผิดจะต้องถูกลงโทษตามระเบียบของราชการโดยมีการจับกุมปรับและจำคุก

สำหรับการเฝ้าระวังความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ในพื้นที่ คือเจ้าหน้าที่จากหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาเพชร มัคคุเทศก์ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าฝั่มพัฒนา และจากสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอมะนัง

แหล่งความรู้จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำผาเพชร” ชุมชนท้องถิ่นยังขาดการให้คำแนะนำปรึกษาจากสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือจากนักวิชาการที่มีความชำนาญเฉพาะสาขา ได้รับคำแนะนำจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ใกล้เคียงเพียงผิวเผิน หากการพัฒนาขาดองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ อาจเป็นเหตุให้แหล่งท่องเที่ยว ได้รับผลกระทบทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ทำให้ขาดความนิยมจากนักท่องเที่ยว เดินทางไปท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาและนักวิชาการจึงถือได้ว่าเป็น “ภาพตัดต่อ” (Jigsaw) ที่จะเติมเต็มองค์ความรู้ให้กับชุมชนที่จะเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

“... มัคคุเทศก์คุณภาพยังไม่ได้เลย...หลักของมัคคุเทศก์...หนึ่งแต่งกาย...สองภาษา ...ต้องมีความรู้เรื่องภาษากลาง...มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์...เรื่องที่จะพาไปเที่ยว ถ้าถามว่าไอนี้มันงอกมาอย่างไร...มันต้องรู้เรื่องประวัติ เรื่องภูมิศาสตร์ เรื่องหลาย ๆ อย่าง...ไ้อ้ความเก่าแก่ของหินปูนเนี่ยไม่รู้เป็นล้านล้านปี มันต้องมีนักวิชาการเขียนไว้กี่ล้านปี กำหนดอยู่ในพีเรียสไหน อั้งอิงในหลักวิชาการ...”(พนักงานภาครัฐ)

ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบ “ถ้ำผาเพชร” มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำผาเพชร” ในระดับหนึ่ง เช่น การอนุรักษ์และดูแลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว แต่ยังต้องการความรู้จากภาครัฐ เพื่อพัฒนาอาชีพเป็นรายได้เสริมและความรู้ทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาในการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำผาเพชร เพื่อให้เป็นการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและเป็นการพัฒนาเพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่ชุมชนท้องถิ่น สำหรับความสัมพันธ์แบบเครือข่ายทำให้การพัฒนาถ้ำผาเพชร ได้รับคำแนะนำและแก้ปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันอย่างทั่วถึง มีการยอมรับและนำข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาถือปฏิบัติ ทั้งที่เป็นความรู้ในชุมชนท้องถิ่น ความรู้จากภาครัฐและความรู้จากสถาบันการศึกษา

ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำผาเพชร” ที่มีต่อชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้าภูผาเพชร” เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการให้ และการใช้บริการทรัพยากร ในส่วนของการให้บริการทำให้กระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยว ต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมเข้าไปสู่ชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านั้นก็มีความแตกต่างทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้าภูผาเพชรก่อให้เกิดมาตรฐานในผลิตภัณฑ์ (สินค้าและบริการ) ที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงการจัดเตรียมพื้นที่เพื่อให้บริการ การเกิดขึ้นของกิจกรรมต่าง ๆ มาจากการพัฒนาที่ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ซึ่งชุมชนเองจะได้รับทั้งข้อดี และข้อเสีย ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ คือ

ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลทั้งทางด้านบวกและ ด้านลบ กล่าวคือด้านบวกทำให้เกิดเครือข่ายเกิดความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ เกิดการสำนึกว่า สิ่งแวดล้อมสำคัญกับมนุษย์อย่างไร แต่ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ (Carrying capacity) ก็จะมีผลทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมลงไปด้วย

“...เมื่อไหร่ที่มีคนพลุกพล่าน มันเจริญนี้ ความหายนะมันก็ตามมา ก็หมายความว่า ขณะมันจะตามคนมาเที่ยว... ของที่มันมีอยู่ในท้องถิ่นมันก็จะมีการลักลอบออกไป เช่น กล้วยไม้ พันธุ์ไม้อะไรต่างๆ ที่มันเป็นของป่าที่หวงห้าม คนพื้นที่เขาอาจจะ ทำธุรกิจ แต่ตอนนี้ยังไม่มี แต่ต่อไปมันอาจจะ...จะต้องมีคนลักเอาของป่าออกมา ขาย ต้องควบคุมไม่ให้มี ...ที่ท่องเที่ยวที่อื่นๆ จะมีหมด กล้วยไม้มาเกาะกิ่งไม้ขาย ...ขณะมูลฝอยนี้แหละเป็นปัญหาอยู่...นั่งคุยกับผู้ใหญ่แล้วเราน่าจะตั้งเป็นชมรม คนรักมะม่วง ...เราเข้าไปพัฒนา ทำอะไร สักสัปดาห์หนึ่งเราเข้าไปหนึ่งวัน เพื่อ ดูแลสิ่งแวดล้อม..การเริ่ม...ก็มีสักห้าหกคน...ตั้งเป็นชมรมคือดูแลสิ่งแวดล้อมแล้ว เข้ามาด้วยใจรัก ไม่มีค่าตอบแทนให้ ให้เต็มใจทำ...”(พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” มีความเข้าใจต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและมีความสำนึกว่าสิ่งแวดล้อมนี้มีความสำคัญ ต่อชุมชนท้องถิ่น และเข้าใจว่าจะเกิดปัญหาอะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความ สำนึกและคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบ “ถ้าภูผาเพชร”

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน คือ การทำให้ชุมชนมีอาชีพเสริม สร้างงานใหม่ เกิดการกระจายรายได้ แต่ในทางกลับกัน บางครั้ง เศรษฐกิจที่เข้ามากลายเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการขัดแย้ง การแข่งขัน การแย่งชิงการใช้ทรัพยากร

“...ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มจากเดิม แต่ก็ไม่ค่อยมีมากเท่าไรเพราะเราไม่มีจุดขาย เหมือนกับที่อื่น เพียงแต่ขายของที่บริเวณหน้าถ้ำเพชรเท่านั้น ตอนนี้อาคารที่สร้าง 6 หลัง เสร็จแล้ว ผมก็ให้ประมูลเรียบร้อยแล้วนะ ถ้าวางรายได้มันต้องเพิ่มอยู่แล้ว ...ต่อไปรีสอร์ทนี้จะเกิดขึ้น...ในคลองตามชายห้วยที่หน้าถ้ำนั่นแหละ ในความคิดผมนะพอเขากันเขื่อนเขาจะดึงเอาน้ำในคลองไปใช้...ต่อไปอะไรจะเกิดขึ้น หล้า เพ่นพ่าน น้ำสกปรกนี้จะเต็ม ถึงตอนนั้นเขาทำอะไรไม่ได้วางแผนเลย ใครจะปลูก ตรงไหนก็ปลูกกันไป...จากถ้ำภูผาเพชร ไปจนถึงที่ล่องแก่ง ...สามารถจะเอาผลไม้ ไปตั้งตรงทางโค้งหรือทางแยก มันน่าจะมีร้านผลไม้ เพราะหน้าที่ก็เป็นหน้าผลไม้ หน้าลูกตอ ลูกเรียน ลูกเงาะ...นักท่องเที่ยวเข้าไปเราจะได้ขายตรงนี้ เรามีไม้กวาด เราจะได้ขาย...” (ผู้นำชุมชน)

เห็นได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” ว่าสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ ชุมชนประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง แต่หากไม่มีการควบคุมก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น และมีการแก่งแย่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นรอบถ้ำภูผาเพชร

ผลกระทบด้านสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชนทางด้านสังคมนั้นคือชุมชนหันมาพูดคุยกันมากขึ้น เกิดเครือข่ายเรียนรู้มากขึ้น มีวิถีคิดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมขึ้น รู้เท่าทันกระแสที่มาจากภายนอกมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีแรงกดดันจากภายนอกเพิ่มขึ้นด้วย เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่จะเข้าไปดำเนินการท่องเที่ยว

“ชุมชนนี้ นะ ผมมองในลักษณะกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ก็ว่าได้ คือคนที่เขาได้ประโยชน์เท่านั้นที่เขาจะสนใจ กลุ่มที่สองคือคนที่ใกล้ชิดที่นั่น...เช่นพวกที่ทำธุรกิจทัวร์ ...ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ นั้นนั่นแหละ อาจจะขายของ...มีคฤหาสน์ข้างในนี้ได้น้อย...ค่าเช่าถ้ำสูง ทั้งหมดนี้เราใช้ความคิดร่วมกัน ปรับลดได้มันไม่ใช่ตายตัว เราคุยกันหาข้อสรุปกันอย่างไรหวังอะไรให้มาก...” (พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะกลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันหากเกิดปัญหาก็จะปรึกษาหารือ เพื่อแก้ปัญหาและหาข้อยุติ

ผลกระทบด้านวัฒนธรรม พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมทั้งในด้านบวกและด้านลบเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผลแง่บวก ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนได้รับการเผยแพร่ ชุมชนเกิดความหวงแหนและได้รับการสืบทอด ผลแง่ลบที่ได้จากการท่องเที่ยวก็คือ วัฒนธรรมถูกนำมาจัดฉาก ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาและด้อยค่าลง

“...วัฒนธรรมนั้น จะมีโนราห์ มีลิเกป่า...นานนานที่จะแสดง ถ้าเขารับก็ไปเป็นมโนราห์เก็บเงิน ไม่ทำเป็นอาชีพ...ของผู้ใหญ่สมปอง หมู่ 6...เหมือนกับเขาจัดงานหน้าอำเภอนี้ ผู้ใหญ่สมปองจะไปรำให้...ของดั้งเดิมยังไม่ทิ้ง เขาต้องอนุรักษ์ไว้...ลิเกป่านี้ไม่เหมือนลิเกสุลุ ลิเกป่าบ้านเราเขาเรียกว่า “แขกแดง” ก็มาจากแขกเหมือนกันแต่คนไทยเล่น เล่นเป็นเรื่อง วาดหน้าตลก แต่งตัวแบบตลก...มโนราห์นี้แกลสอนแล้ว แต่ลิเกป่านี้อย่างไม่สอนนักเรียนที่ แต่ผมตั้งงบประมาณไว้ให้แกลสอนนักเรียนแล้วนะ ...เอาเด็กในหมู่บ้านนี้แหละ...เราฟื้นฟูขึ้นมาแล้วหัดเด็ก ทำให้คนสนใจมากขึ้น พอมีงานก็เอาเด็กไปเล่น ถ้าไม่หัดเด็กไว้มันจะสูญเพราะแกลเองก็แก่แล้ว...วัฒนธรรมที่ทำประจำที่รดน้ำผู้สูงอายุที่อำเภอเพชร แล้วก็ทำลิเกนี้ด้วย...”
(พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นโดยรอบถ้ำภูผาเพชรมีความสนใจในวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น หันมาให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟู การสืบทอดวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันมา

นโยบายและแนวทางของรัฐบาลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

นโยบายและแนวทางของรัฐบาลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชร ได้ตอบสนองและส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ มีการส่งเสริม

และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่มีการสำรวจถ้ำอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และมีการพัฒนาในส่วนต่างๆ ทั้งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นบริบทของถ้ำภูผาเพชร ซึ่งแนวทางของรัฐบาลในการจัดการท่องเที่ยวเป็นความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับภูมิภาคโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

“...จังหวัดสตูล มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากมาย ทั้งทางด้านทะเล สำหรับการท่องเที่ยวบนบกที่จังหวัดกำลังพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย ถ้ำภูผาเพชร ถ้ำเจ็ดคต และเดินท่องถ้ำไฟ เพราะถ้ำอำเภอมะนังมีสภาพป่าเขาที่ยังคงอุดมสมบูรณ์...”(พนักงานภาครัฐ)

นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” หน่วยงานภาครัฐใช้นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการให้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐในระดับต่างๆ สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำภูผาเพชร คือ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าลิ้นพัฒนา มีนโยบายจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้ำภูผาเพชร” เพื่อการอนุรักษ์ โดยเสนอความคิดเห็นขอจ้างที่ปรึกษาผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ และให้เหตุผลความจำเป็นที่ต้องจ้างที่ปรึกษาโครงการศึกษาและสำรวจออกแบบภายในถ้ำภูผาเพชร (รายละเอียดปรากฏตามข้อกำหนดงาน (TERMS OF REFERENCE - TOR) โครงการศึกษาและสำรวจออกแบบภายในภายนอก ถ้ำภูผาเพชรสถานที่ตั้ง หมู่ที่ 9 ตำบลป่าลิ้นพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล) ว่า

“...แหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติ ฯลฯ ได้ถูกค้นพบและนำมาเผยแพร่หลายแห่ง แต่ถ้าหากผู้เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญ ไม่อนุรักษ์ ไม่พัฒนาสถานที่สำคัญเหล่านี้ อาจถูกทำลายหรือด้อยค่า

ไปในที่สุด...“ถ้าภูผาเพชร” ถือเป็นมรดกทางธรรมชาติที่ชาวจังหวัดสตูลจะต้อง
 หวงแหนอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ล้ำค่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว
 และสถานที่สำคัญให้กับอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งหากปล่อยปละละเลย อาจจะถูกทำลาย
 โดยความมั่งงายหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ในที่สุดจังหวัดสตูลได้มองเห็นมรดกอัน
 ล้ำค่าจากธรรมชาติที่จะต้องหวงแหนและอนุรักษ์ไว้ และพัฒนาให้เป็นแหล่ง
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมบูรณ์แบบให้มากที่สุด โดยสำรวจและออกแบบเพื่อป้องกัน
 ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นและเป็นที่น่าประทับใจแก่ผู้มาเยือนเนื่องจาก จังหวัดสตูล
 ไม่มีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญชำนาญการทางด้านนี้ จึงเห็นควรว่าจ้างที่ปรึกษา
 ดำเนินการศึกษาและสำรวจออกแบบ เสนอแนะแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป
 ...”(พนักงานภาครัฐ)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นมีนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปเพื่อการ
 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นอย่างชัดเจน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” เป็นการจัดการ
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “ถ้าภูผาเพชร” ที่มีแนวทางการบริหารจัดการตามลำดับความรับผิดชอบของ
 หน่วยงานภาครัฐในระดับต่าง ๆ กล่าวคือ

ระดับตำบล มีหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วน
 ตำบลป่าลัมพัฒนาเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการปรับปรุง และพัฒนาถ้าภูผาเพชรให้เป็น
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง เป็นหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล
 คือการบริหารที่ยึดหลักสำคัญ ๆ 6 ประการ คือ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส
 หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคมและหลักความคุ้มค่า จนได้รับรางวัลที่ 2 จากการประกวด
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด ,เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล)
 ทั่วประเทศ รับประกาศเกียรติคุณและโล่รางวัลพร้อมเงินรางวัล จำนวน 1,400,000 บาท จาก
 นายกรัฐมนตรี โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นตัวแทนมอบให้ เมื่อวันที่ 21
 กรกฎาคม 2546 และได้รับรางวัลนี้มา 3 ปีติดต่อกัน โดยเฉพาะขั้นตอนการตรวจสอบจะกำหนดให้
 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการที่ดำเนินการ

“...โครงการแต่ละโครงการจะให้ชุมชนเข้ามาตรวจสอบ 2 คน หากชุมชนไม่เซ็น
 ให้ผมทีมผู้บริหารก็จะไม่เบิกเงินให้ผู้รับเหมาเลย ทั้ง ๆ ที่ผมมีอำนาจเบิกได้ผมก็
 ไม่ทำ...”(พนักงานภาครัฐ)

ระดับอำเภอ มีที่ว่าการกิ่งอำเภอมะนัง เป็นผู้ช่วยเหลือ ประสานงานและขอความร่วมมือด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่กับส่วนราชการต่าง ๆ ในระดับอำเภอและเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด เช่น ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลป่าล้มพัฒนาจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นซีดีโดยการสำรวจเส้นทางเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว (ผู้วิจัยร่วมสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว) การให้สัมภาษณ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ตั้งแต่สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และInternet เป็นต้น

ระดับจังหวัด หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาถ้ำภูผาเพชร และถือเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดสตูล จังหวัดได้ประสานด้านข้อมูลในการจัดสรรเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีประชาสัมพันธ์โดยการให้สัมภาษณ์ของนายอานนท์ พรหมนารถ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล ซึ่งถ้ำภูผาเพชรถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางบกที่มีศักยภาพและสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดฤดูกาล

“...จังหวัดสตูล มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากมาย ทั้งทางด้านทะเล สำหรับการท่องเที่ยวบนบกที่จังหวัดกำลังพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย ถ้ำภูผาเพชร ถ้ำเจ็ดคต และเดินท่องล่องไพร เพราะกิ่งอำเภอมะนังมีสภาพป่าเขาที่ยังคงอุดมสมบูรณ์...”(พนักงานภาครัฐ)

เห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับภูมิภาคเห็นความสำคัญของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในท้องถิ่น จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ใช้ประโยชน์อย่างมีจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการประสานการพัฒนาและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้คงอยู่ในพื้นที่ให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

ทวนชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร”

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำภูผาเพชร” โดยชุมชนที่มีการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของชุมชนท้องถิ่นอันมี “ถ้ำภูผาเพชร” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนรอบถ้ำภูผาเพชร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ของถ้าภูผาเพชร หรือเรียกว่า “บริบททางกายภาพ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง” เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การดำรงชีวิตของคนในชุมชนเอง ซึ่งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็นมิติต่างๆ คือ ทุนธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางการเมือง เพื่อช่วยให้มองเห็นมิติของทุนชุมชนที่มีความสำคัญในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้าภูผาเพชร

“...ถ้าไม่มีถ้าภูผาเพชรถนนลาดยางตรงนั้นก็ไม่มี แต่ว่าถ้าภูผาเพชรนี้มันอยู่นานแล้วแต่ไม่มีใครไปเปิด...ไม่มีใครไปบอกว่ามันแหละคือถ้าภูผาเพชร ...คือเริ่มแรกนั้นเราไปเพราะหน้าที่ ก็คือเป็นสมาชิก อบต. แต่พอมาตอนหลังก็ทำด้วยใจรักแล้ว เพราะว่าหน้าที่เราเป็นหนสองหนเราก็จบ แต่ว่านี่ทุกครั้งไม่ว่าล่องเรือหรือว่าอะไรก็ตาม...เข้าไปโดยที่ทำไมไม่ได้ผลประโยชน์อะไรเลย...”(มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

ทุนธรรมชาติ “ถ้าภูผาเพชร” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นทุนธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าของถ้าภูผาเพชร มีการดูแลเอาใจใส่ลักษณะทางกายภาพโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น มีการก่อสร้างถนนทำให้เกิดความสะดวกในการคมนาคม การก่อสร้างอาคารสถานที่เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลและเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตเพื่อการดำรง ชีวิตของมนุษย์ ทั้งวิถีการผลิต การบริโภค และการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ

“...จากถ้าภูผาเพชรไปจนถึงที่ล่องแก่ง ...สามารถจะเอาผลไม้ไปตั้งตรงทางโค้งหรือทางแยก มันน่าจะมีร้านผลไม้ เพราะหน้าที่ก็เป็นหน้าผลไม้ หน้าลูกตอ เมื่อบานของบ้านที่พาลูกตอร้อยฝักหมด...หน้านี้เป็นหน้าไม้ไผ่ตง ลองเอาไผ่ตงมาปอกมาผานมาทำอะไรบ้าง ใครที่เขามาจะไม่ซื้อละ เพราะแลแล้ว เมื่อทัวร์เขามาคณะหนึ่งถ้าใคร ไปซื้ออะไรสักคน เขาจะซื้อตามกันหมด ...”(มัคคุเทศก์ท้องถิ่น)

ทุนทางเศรษฐกิจ นับว่าถ้าภูผาเพชรเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมูลค่าให้กับถ้าภูผาเพชรเอง และอนุรักษ์ไปพร้อมๆกัน โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้าภูผาเพชร และมีส่วนสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้กับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนรอบถ้าภูผาเพชร เช่น การเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น การสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจในชุมชนมีการพัฒนาจากเดิมที่ชุมชนมีอาชีพหลักทางด้านเกษตรเพียงอย่างเดียว กลายเป็นการเพิ่มอาชีพเสริมให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากถ้าภูผาเพชรจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ได้อย่างมีคุณค่าและเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ และมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ ถ้าเจ็ดคต ถ้าระฆังทอง น้ำตกวังไต้หนาน ผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชบริเวณรอบถ้าภูผาเพชร ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเที่ยวถ้า การพายเรือล่องแก่ง การเที่ยวน้ำตก การชมความงามและศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ

การเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น มีทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในชุมชนท้องถิ่นและทรัพยากรอื่นๆ ที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในชุมชนโดยรอบถ้าภูผาเพชรสามารถเพิ่มมูลค่าและอนุรักษ์ได้เช่นกัน ซึ่งชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าและอนุรักษ์ทรัพยากร คือ

1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อชิมและชมสวนผลไม้ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือนักท่องเที่ยวสามารถเก็บประสบการณ์ตรงจากการเข้าชมและชิมผลไม้ต่างๆ ที่มีอยู่ในสวนผลไม้ การได้ศึกษาเรียนรู้วิธีการต่างๆ ของสวนผลไม้ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต (เพาะปลูก) การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น

“...สวนนี้ก็ 30 ไร่ สวนมันปนกันนะ ที่ใหญ่และมากกว่าเพื่อนก็ลองกอง รอมมาก็เงาะมีแค่ 2 ไร่ มังคุดก็ประมาณ 50 ต้นทุเรียนก็ประมาณ 50 ต้น ส้มโชกุนก็ประมาณ 100 ต้น 3 ไร่ ให้เขาเข้าไปในสวน พอรึเริ่ม ปีนี้เป็นปีแรก วันนั้นเข้าไป 33 คน ก็เก็บเขาคันละ 30 บาท ที่กินก็มีพร้อมน้ำหอม ลองกอง เงาะ และก็มีมังคุดถึงวันนั้นแถมกล้วยหอมด้วย กล้วยหอมมันมีไม่ค้อยมาก ไม่ก็กอ...”(ประชาชนในพื้นที่)

2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชมผลิตภัณฑ์จากรากไม้ “บ้านพิพิธภัณฑ์บ้านรากไม้” ซึ่งลักษณะของผลิตภัณฑ์เกิดจากการนำเอารากไม้ในสวนและบริเวณใกล้เคียงมาใช้ประโยชน์ เป็นรากไม้ที่เหลือจากการนำเอาต้นไม้ไปใช้ประโยชน์แล้ว เป็นไม้เนื้อแข็งและยังคงสภาพเดิมมีความแข็งแรงก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญจึงขุดขึ้นมาทำเป็นรูปร่างต่างๆ พิพิธภัณฑ์บ้านรากไม้นี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล นายประเสริฐ ผู้เป็นเจ้าของและมีแนวคิดในการอนุรักษ์ต่อและรากไม้ที่ตายแล้ว ใช้ความพยายามขุดต่อไม้ขึ้นมาและขอกำลังจากเพื่อนบ้านช่วยกันลากมาไว้ที่บ้าน หลังจากนั้นจะใช้เวลาว่างนั่งแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ตามรูปลักษณะของรากไม้ ผลงานแต่ละชิ้นสร้างมาจากหยาดเหงื่อแรงกายของตน ด้วยความรักในผลงานประเภทนี้จึงลงมือสร้างมาตั้งแต่ปี 2542 จนกระทั่งปัจจุบัน มีผลงานกว่าสิบชิ้น

“...ลุงไม่ขายเพราะอะไร มันกับน้ำเหงื่อ กับความรักที่มันทำ ถึงแม้ว่าเท่าใดๆ ก็มันไม่คุ้มนี้ 4 หมื่น 5 หมื่น เขาเอาเงินสดมาให้แล้วลุงไม่ให้...งานมันหายจริงแต่ว่าเป็นธรรมชาติ...แต่แรกนั้นเขาว่าลุงบ้าทั้งเพแหละ เขาว่าตลอดทางเลย เขาว่ามันบ้าชุดแต่รากไม้...แต่อยู่มาใครไม่สู้แหละ (กล้าพูดแล้ว) เพราะมันมีค่าขึ้นแล้ว...เขามาเยี่ยมนี้ ถึงเขาไม่ให้เบี้ยให้อะไรลุงก็ปลื้มใจ เราได้สบายใจ ตื่นเต้นใจ เงินทองมันเรื่องหนึ่งของนอกกาย แต่ว่าไอ้โน่นนี่ เราจะได้มาแต่ละชิ้นนั้น มันสุดยอดให้สูคิดแล้วว่ารากไม้มันจมนิด...บอกว่าไม่รู้เอาแรงไหน ไม่รู้แรงบันดาลใจไหนมาชุด ...ถ้าไปพบหัวไหนแล้วต้องเอาจนได้...ตามใจไปทำมาพันหรือ...นี่เล่าก็เหมือนเป็นนิทาน ลุงนั้นมันอยู่ในป่า...พอลุงไปพบเหมือนพบท่านพลากร ลุงก็ทำตัวไม่ถูก...มาบอกลูกบอกหลานที่พัทลุง บอกพี่ๆ น้องๆ ร้อง ปลื้มใจ ...ตัวที่เอาไปฝากมันงามแหละ มันมีรูปหัวกวาง 3 หัว กะทศรด นั่งได้ 2 คน ...ท่านองคมนตรีแก็บอกว่ามันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ...” (ประชาชนในพื้นที่)

ผลิตภัณฑ์รากไม้แต่ละชิ้นใช้เวลาานนับเดือนในการสร้าง และเป็นชิ้นงานที่ถือว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรในท้องถิ่น กล่าวคือรากไม้ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์เหลือจากการตัดต้นไม้ของผู้สัมปทานและทิ้งไว้นานนับปี สามารถนำมาตกแต่งเป็นรูปร่างต่างๆ เป็นที่ชื่นชอบและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่ได้มาชมและพักผ่อน

ผลิตภัณฑ์รากไม้กว่าสิบชิ้นที่ปรากฏอยู่นั้น ไม่สามารถเคลื่อนย้ายโดยใช้แรงงานเพียงคนสองคนได้ ขนาดของรากไม้แต่ละชิ้นนอกจากได้ชมความงามแล้ว สามารถใช้ประโยชน์โดยการนั่งหรือนอนบนชิ้นงาน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมส่วนใหญ่จะนั่งและนอนหลับบนชิ้นงานด้วยความประทับใจ จากการสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวปรากฏว่า มีความรู้สึกประทับใจในผลิตภัณฑ์นี้มาก ซึ่งผลิตภัณฑ์รากไม้ที่ปรากฏให้เห็นในหลายท้องถิ่นนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ที่นี้มีความแตกต่างตรงที่ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีขนาดใหญ่กว่าที่อื่น ซึ่งนอกจากได้ชมความสวยงามแล้วยังสามารถใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น นั่งหรือนอน เป็นต้น

ภาพที่ 19 ผลิตภัณฑ์รากไม้รูปปลา สร้างตามจินตนาการของเจ้าของ
(ถ่ายภาพโดย นายเฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร วันที่ 22 กรกฎาคม 2548)

ภาพที่ 20 ผลิตภัณฑ์รากไม้รูปต่าง ๆ สร้างตามจินตนาการของเจ้าของ
(ถ่ายภาพโดย นายเฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร วันที่ 22 กรกฎาคม 2548)

3) การจัดโฮมสเตย์ (Home Stay) เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์

“...คิดว่าจะทำรีสอร์ทเป็นลูกหน้า (กระท่อมเล็กๆ) ใต้(ภู)เขา...เขามาหลง (พูด) หลายคนแล้ว...ให้มีห้องน้ำให้เรียบร้อย...พวกท่องเที่ยว...เคยหลง(พูด) ว่า “นี่ถ้ายังหน้าจะนอนสักคืนก็เอา เออ นี่ถ้ายังหน้าสบายจัง” กับข้าวบ้าน ๆ ไม่ใช่กับข้าวเหมือนในเมือง เป็นผักเป็นอะไรนี่แหละ ลวกผัก แกงเลียงเอาตามธรรมชาติกัน...ตอนนี้โฮมสเตย์ มีอยู่ 3 หลัง ก่อนถึงถ้าเพชรเป็นของคุณเมืงหลังหนึ่ง ของชาวบ้าน 2 หลัง ผมจะเข้าไปจัดการเกี่ยวกับโฮมสเตย์ให้เขา อยู่ในหมู่ 9 ทั้งหมดตามที่ผมไปศึกษามาเน้นอยู่กับชาวบ้าน ...เรื่องบรรยากาศต้องอยู่อย่างสงบ ไม่ให้มีการรบกวนเวลาเขาเข้ามาพัก เขาอยู่แล้วมีความสุข มีความสุข เมื่อเขามาเที่ยวสามารถเก็บเกี่ยวได้เต็มที่ ที่เน้นเป็นบ้านผู้นำ บ้านที่เขามีความสามารถอยู่ในสังคมและมีความสุขพอ...ผมจะได้เรื่องโฮมสเตย์อย่างเดียวเกี่ยวกับการบริหารจัดการทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการเบิกเงินก็ดี การบริการนักท่องเที่ยวก็ดี เขาบริหารอย่างไร...”(ผู้นำชุมชน)

4) การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ เป็นผลไม้และพืชผักที่มีอยู่ในท้องถิ่น งานฝีมือที่ท้องถิ่นได้จัดทำ เช่น งานจักสานประเภทตะกร้าไม้ไผ่ ไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น สำหรับผลผลิตทางธรรมชาติ เช่น ของป่า สัตว์ป่า พันธุ์ไม้ต่างๆ ที่มีอยู่ในป่า ชุมชนท้องถิ่นยังคงให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ เพื่อป้องกันผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากร ธรรมชาติ

“...ขั้นแรกเราไม่ได้หวังรายได้มันตกกับชาวบ้านหรอก หวังให้มันมีชื่อเสียงดีตลาด
เมื่อมีคนมาชาวบ้านก็เห็นช่องทางเอง...ไม่ต้องอื่น ไกลแคขายของกิน เล็กๆ น้อยๆ มัน
ก็แค่ทางผ่าน หรือขายน้ำ...ไม่ต้องมีวิธีคิดที่สลับซับซ้อน...” (พนักงานภาครัฐ)

5) กิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายและต่อเนื่อง จากพื้นที่กิ่งอำเภอมะนัง เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากชุมชนท้องถิ่นมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชรแล้ว” สามารถจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นที่มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ได้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงสามารถเดินทางสัญจรได้สะดวก และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การเที่ยวถ้ำระฆังทอง การล่องแก่งถ้ำเจ็ดคด การเดินป่าและเที่ยวน้ำตกวังใต้หนาน เป็นต้น

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนถ้ำภูผาเพชรและพื้นที่โดยรอบนั้น มีระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบญาติพี่น้อง มีกฎเกณฑ์และกติกาของการอยู่ร่วมกัน รวมถึงการดูแลจัดสวัสดิการในเรื่องต่างๆ ให้กับคนในชุมชน

“...แรกๆ มาอยู่นั้น โรงเรียนก็มาย (ไม่มี) จ้างครูที่เขาเรียนจบมาแล้วเขาไม่ได้
บรรจุ จ้างออกเบียดกันเองมาให้ครูสอน ครูหญิงชื่อน้องจุก นามสกุล อนันต์...นั่น
แหละ คนแรกที่เปิดโรงเรียนสอน ถึงที่นี้ทำโรงเรียนก็ออกกันเอง คนละ 20,30,40
บาท ใช้สังกะสีทำโรงเรียน...(ปัจจุบันคือโรงเรียนบ้านป่าพน)...”(ผู้ก่อตั้งระยะเริ่มแรก)

เห็นได้ว่า ชุมชนโดยรอบ “ถ้ำภูผาเพชร” มีความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของคนในชุมชนรอบถ้ำภูผาเพชร จากประสบการณ์ความยากลำบากในการเข้ามาจับจองที่ดินทำกิน ทำให้มีความขยันและอดทนสูง การอยู่อาศัยของชุมชนในพื้นที่ที่ใกล้เคียงไม่หากันมากนัก ทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และทุกวันที่ 7 ของเดือน หมู่บ้านได้กำหนดให้มีการประชุมหมู่บ้านเดือนละครั้ง เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวให้แก่ชุมชนรับทราบและขอความร่วมมือ ถือเป็นกฎกติกาของชุมชน

นอกจากนี้ มีการสร้างสถานที่สำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ คือ ที่พักสงฆ์ถ้ำภูผาเพชร เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเพื่อทำกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกถึงการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน การร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน ถือเป็นพลังของชุมชนที่สามารถทำกิจกรรมใดๆ ให้บรรลุผลและประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 21 ภาพการจัดกิจกรรมประเพณีทางพุทธศาสนา (ทอดผ้าป่าสามัคคี) ให้แก่ที่พักสงฆ์ถ้ำภูผาเพชร (ถ่ายภาพโดย นายเฉลิมเกียรติ ชุนทองเพชร วันที่ 25 มีนาคม 2547)

ทุนทางการเมือง ปัจจุบันการบริหารจัดการชุมชนเป็นการบริหารในรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นที่เรียกว่า “องค์กรบริหารส่วนตำบล” นั้น มาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ทำหน้าที่ในการบริหารองค์กรและพัฒนาชุมชน สำหรับองค์กรบริหารส่วนตำบลป่าดัมพัฒนาและสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลป่าดัมพัฒนา โดยเฉพาะหมู่ที่ 9 นี้ ได้นำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำภูผาเพชร เป็นปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อประสานผลประโยชน์และจัดการความขัดแย้งในชุมชนโดยการบริหารและพัฒนาชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ โดยได้ร่วมคิดร่วมทำ กลายเป็นชุมชนที่ได้รับการยกย่องว่ามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีคุณภาพ นั่นคือการได้รับรางวัล “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล” จากกระทรวงมหาดไทยถึง 3 ปีติดต่อกัน โดยเริ่มจากปี 2546

ภาพที่ 22 ภาพนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนาได้รับรางวัลที่ 2 ธรรมดาภิบาล ประจำปี 2546 จาก นายประชา มาลินนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (ที่มา: เอื้อเฟื้อภาพโดย องค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา พ.ศ. 2546)

เห็นได้ว่า “ถ้าภูผาเพชร” ทุนชุมชนที่มีศักยภาพทั้ง 4 มิติ ประกอบด้วย ทุนธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางการเมืองที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตแก่ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบ “ถ้าภูผาเพชร” ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน มีการก่อรูป การให้ความหมายและกระบวนการสะสมทุนแต่ละมิติที่มีความเชื่อมโยงกัน การแบ่งทุนชุมชนออกเป็นมิติต่างๆ เพียงเพื่อต้องการให้มองเห็นมิติของทุนชุมชนที่มีความสำคัญและเป็นศักยภาพของชุมชนที่ใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร”

สรุป การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและมีลักษณะเด่นทางด้านธรณีวิทยา ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบททุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบของ “ถ้าภูผาเพชร” เป็นการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ โดยมี “ถ้าภูผาเพชร” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้าภูผาเพชร” ซึ่งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้มีการแบ่งออกเป็นทุนในมิติต่างๆ คือ ทุนธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางการเมือง ทำให้มองเห็นมิติของทุนชุมชนที่มีความสำคัญ และเป็นศักยภาพในการพัฒนาการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “ถ้ำผาเพชร” โดยชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทและเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความเข้าใจในความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญต่อการรักษา การอนุรักษ์ธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อสาระด้านการศึกษา ความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) และการจัดการโดยใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นหลักการทางศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชน และความสมดุลของสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นสำคัญ และจากการศึกษาโดยใช้แนวคิดการพัฒนา หลักการพัฒนา องค์ประกอบกิจกรรมและปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขและศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นรอบ “ถ้ำผาเพชร” และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ทำให้การพัฒนาถ้ำผาเพชรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นไปเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นสืบทอดจนถึงลูกหลาน ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของถ้ำผาเพชร มีการพบปะ พูดคุย ประชุมเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นขีดความสามารถ หรือศักยภาพของประชาชนต่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตน เป็นการแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้เป็นการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและประโยชน์จะกลับสู่ชุมชนโดยตรง